

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. SEPTIMII|| FLORENTIS|| TERTVLLIANI||
CARTHAGINIENSIS|| PRESBYTERI, OPERA|| QVÆ
HACTENVS REPERIRI|| POTVERVNT OMNIA:||**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Antverpiae, 1584

Græcorum operum fragmenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73633)

Q. SEPTIMI FLOREN-

TIS TERTULLIANI CARTHAGINIENSIS

PRESBYTERI GRÆCORVM OPERVM FRAGMENTA & NOTULÆ; CUM ADNOTATIONIBUS
IACOBI PAMELIJ.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI,

APOLOGETICI ADVERSUS GENTES PRO CHRISTIANIS GRÆCI, FRAGMENTA, EX EUSEBIO CÆSARIENSI,
CUM TRANSLATIONE TRIPlici.*Prefatiuncula in Fragmenta Græca Apologetici.*

TERTULLIANI Apologeticum adversus Gentes, uti paraphrasticos vertit Rufinus, siue pro Christianis, uti ad verbum ex Græco transtulerunt Christophorus apud Eusebium, & Langius in Nicephoro, Latine conscriptum fuisse; sed in Græcum sermonem translatum, disertis verbis Eusebius & Nicephorus adfirmant; an verò id ab Authore ipso, an alio quouis factum sit, non satis constat, quamquam priori sententiæ magis fauceat, quòd etiam alios quosdam libros Latine & Græcè conscripserit. Quo fit ut operæ pretium duxerim, separatim Fragmenta Græca publicare; eaque ad maiorem intellectum cum versione triplici; Eusebij quidem Interpretum duorum, Rufini & Christophori; Nicephori verò, qui ad verbum ex illo hac descriptit, Langij.

Ex Apologetici Cap. II. iuxta Eusebium Eccles. histor. lib. 3. cap. 33. seu 27. & Nicephorum lib. 3. cap. 17.

Τερτυλλιανὸς ἐν τῇ ἀπολογία ὑπὲρ χριστιανῶν.

^{* ἑπαρχία} **Κ**ΑΙ τοὶ εὐρήκαμεν καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐπιζητήσιον κεκαλυμμένην. Πλίνιος γὰρ ὁ Σεκένδος ἡγέμενος τῆς ἑπαρχίας, κατακρίνας χριστιανούς τινάς, καὶ τῆς ἀξίας ἐμβαλὼν, παραχθεὶς τῷ πλήθει, διηγνοῦσι τὴν αὐτῶν εἶη πραχτέον. Τερτυλλιανὸς οὖν τῷ βασιλεῖ ἀνεκοινώσατο, λέγων: ἔγωγε τὸ μὴ βέλεσθαι αὐτὸς εἰδωλολατρεῖν, εἰδὲν ἀνόσιον ἐν αὐτοῖς εὐρηκέναι. ἐμνήνευε δὲ καὶ τὸτο: ἀνίστασθαι ἕωσεν τὸς χριστιανούς, καὶ τὸν χριστὸν, θεὸν δίκην, ὑμνεῖν: καὶ πρὸς τὸ τὴν ἐπισημὴν αὐτῶν διαφυλάσσειν, καλύεσθαι φανερούς, μοιχεύειν, πλεονεκτεῖν, ἀποσερεῖν, καὶ τὰ τέτοις ὅμοια. πρὸς ταῦτα ἀντέγραψε Τερτυλλιανὸς, τὸ τῶν χριστιανῶν φύλον μὴ ἐκζητεῖσθαι μηδὲ, ἐμπεσοῦν ὃ κολάζεσθαι.

Rufin-

TERTULLIANI
Cum Anotationibus
PAMELIJ.
A. V.
36.

Rufini.

Persecutionum verò extrinsecus pondus urgebat Ecclesiam, & tam immentè ceteræ Martyrù quotidie iugulabantur, vt Plinius Secundus, qui tunc prouinciam administrabat, multitudine interemptorù permotus, referret ad Imperatorè, quòd innumera hominum milia quotidie obtruncarentur, in quibus nihil omninò sceleris deprehenderetur admisum, aut aliquid contrarium humanis legibus gestum, nisi hoc solum, quòd antelucanos hymnos Christo cui-dà canerent Deo. Adulteri verò, vel cetera huiusmodi crimina apud eos & illicita haberi, & penitus arceri, cetera verò secundum leges eos agere communes. Ad quæ tunc Traianus Rescripti sui auctoritate decernit, vt Christiani quidè non requirantur, si qui tamè incidant, puniantur. Per quod ex parte aliqua persecutionis sedatù putabatur incendiù.

De hoc Plinij iunioris rescripto ad Traianum vide Adnotationes nostras in Apolog. cap. 2. num. 24.

Ex Apologetici cap. v. iuxta Eusebium histor. Eccles. lib. 2. & Nicephorum lib. 2. cap. 8.

Ἰνα ὃ καὶ ἐκ τῆς γενέσεως διαλεχθῶμεν τῶν τοιούτων νόμων. Παλαιὸν ἦν δόγμα, μηδένα θεὸν ὑπὸ βασιλείᾳ καθιερωθῆναι, πρὶν ὑπὸ τῆς συγκλήτου δοκιμασθῆναι. Μάρκος Αἰμύλιος ἕως οὗ τίνος εἰδώλε πεποιήκεν Ἀλβέρνῳ. καὶ τὸτο ὑπὲρ τῆς λόγου ἡμεῶν πεποιήται, ὅτι παρ' ὑμῶν ἀνθρώπων δοκιμὴ θεότης δίδοται. εἰ μὴ ἀνθρώπων θεὸς ἀρέσῃ, θεὸς ἔστι ἢ γὰρ ἔστι. ἕως κατὰ γε τὸτο ἀνθρώπων θεὸς ἴλεων εἶναι πεποιήκεν. Τιβέριος ταῦν (ἐφ' ἧ τὸ τῶν χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθεν) ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ παλαιστίνης τῆς δόγματος τῆς, ἐνθα πρῶτον ἤρξατο, τῆ συγκλήτου ἀνεκονάσατο, δηλὸς ὧν ἐκείνοις ὡς τῷ δόγματι ἀρέσεται. ἡ δὲ σύγκλητος, ἐπεὶ ἐκ αὐτῆς δεδοκιμάκει, ἀπάσατο. ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ ἀποφάσει ἔμεινεν, ἀπαλήσας θάνατον τοῖς τῶν χριστιανῶν κατηγόροις.

Rufini.

Vt de origine aliquid retractemus eiusmodi legū. Vetus erat decretum, ne quis

Christophorsoni.

Vt de origine retractemus eiusmodi legum. Vetus erat decretum, ne qui Deus ab

Langij.

Atqui, inuenimus inquisitionem quoque in nos prohibitam. Plinius enim Secundus quum prouinciam regeret, quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tandem multitudine perturbatus, & quid de cetero ageret nescius, consuluit tunc Traianum Imperatorè, adlegans præter obstinationem nõ sacrificandi, nihil se de sacris eorum comperisse, quàm cætus antelucanos ad cændum Christo vt Deo, & ad conseruandam disciplinam; homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam, & cetera prohibentes. Tunc Traianus rescripsit: hoc genus inquirendos quidem non esse, oblatos verò puniri oportere.

Langij.

Vt de origine aliquid retractemus eiusmodi legū. Vetus erat decretum, ne quis

Deus ab Imperatore consecraretur, nisi à Senatu probaretur. Sicut Marcus Æmilius de Deo suo Alburno. Facit & hoc ad causam nostram, quòd apud vos humano arbitratu diuinitas pensatur. Et nisi homini Deus placuerit, Deus non erit. Homo iam Deo propitius esse debet. Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, adnunciata sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem istius diuinitatis reuelauerant, detulit ad Senatum, cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia non ipse probauerat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.

Imperatore consecraretur, nisi à Senatu probaretur. Vt M. Æmilius de Deo suo Alburno. Facit & hoc ad causam nostram, quòd apud vos de humano arbitratu diuinitas pensatur. Nisi homini Deus placuerit, Deus non erit. Homo iam Deo propitius esse debet. Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, adnunciatum sibi ex Syria Palæstina, quæ illic veritatem ipsius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia non ipse probauerat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.

Deus ab Imperatore consecraretur, nisi à Senatu comprobaretur. Tiberius ergo, cuius tempore nomē Christianum in seculum introiuit, adnunciata sibi ex Palæstina veritatem dogmatis istius, (ibi enim prima initia sumplerat) ad senatum retulit, cum prærogatiua suffragij sui. Senatus quia ipse non probauerat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus mortem Christianorum accusatoribus.

Hunc locum explicatum habes supra in Adnotationibus nostris Apolog. cap. 5. num. 55. 56. 57. & 58.

Ex eodem Apologetici v. cap. iuxta Eusebium hist. Eccles. lib. 2. cap. 24. & Nicephor. lib. 2. cap. 37.

ΕΝτύχετε τοῖς ἁπομνήμασιν ὑμῶν. ἐκτὸς εὐρήσετε, πρῶτον Νέρωνα τὸ ἐπὶ τῷ δόγμα, ἥνικα μάλιστα ἐν Ῥώμῃ, τὴν ἀνατολὴν πᾶσαν ἱστούσας, ὡμὸς ἦν εἰς πᾶντας, διώξαντα. τοῖσιν τῆς κολασεως ἡμῶν ἀρχηγὰ κενώματα. ὁ γὰρ εἶδος ἐκείνον, νοῆσαι δύνανται, ὡς ἐκ ἂν εἰμὶ μέγα τι ἀγαθὸν ἢ ὑπὸ Νέρωνος κατακριθῆναι.

Rufini.

Consulite commentarios vestros, illic reperietis primum quoque Nerone in hanc sectam, tum maximè Romæ orientem, Cæsareo gladio ferocissè. Tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi grande aliquid bonum à Nerone damnatum.

Christophorsoni.

Consulite vestros commentarios, illic reperietis, primum Nerone in hanc sectam, tum maximè Romæ orientem, Cæsareo gladio ferocissè. Sed tali dedicatore damnationis nostræ gloriamur. Qui enim scit illum, intelligere potest, non nisi aliquid bonum grande à Nerone damnatum.

Langij.

Consulite commentarios vestros, illic reperietis primum Nerone in hanc sectam, tum maximè Romæ orientem, Cæsareo gladio ferocissè. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim illum scit, intelligere potest, non nisi aliquid bonum à Nerone damnatum.

Vide hunc locum explicatum Adnot. nostris in Apolog. cap. 5. num. 59.

Ex eodem v. cap. Apolog. iuxta Eusebium Eccles. hist. lib. 3. cap. 20. seu 15. & Nicephor. lib. 3. cap. 10.

TERTULLIAN
Cum Adnotationibus
PAMELII,
A. V.
36.

A ΠΕπειράκει ποτέ καὶ Δομετιανὸς ταυτὸ πιδῶν ἐκεῖνα, μέγρος ἀν τῆς τῆ Νέρονος ὀμότητος. Ἀλλ' οἶμαι ἄτε ἔχων τι συνέσεως, τάχιστα ἐπαύσατο, ἀνακαλεσάμενος ἕς ἐξήλακει.

Rufini.

Tentavit aliquando & Domitianus simile aliquid, portio Neronis de crudelitate. Sed quasi homo citò destitit, ita vt etiam eos quos in exsilium miserat, reuocaret.

Christophoroni.

Tentauerat & Domitianus, portio Neronis, de crudelitate. Sed qua & homo, facile cœptum repressit, restitutus etiam quos relegauerat.

Langij.

Tentauerat & Domitianus portio Neronis de crudelitate, eadem quæ ille, facere. Sed vt opinor, aliquid habens rationis & prudentiæ, maturè destitit, reuocatis etiam his quos in exsilium egerat.

Paucis etiam de hoc aliquid adrigimus Adnotat. nostris in idipsum cap. num. 60. & 61.

B Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, LIBRI DE SPECTACVLIS Græci, citatio, ex libro de Corona Militis, cap. 6.

Sic itaque & circa voluptates SPECTACVLORVM infamata conditio est, ab eis, qui naturâ quidem, Dei omnia sentiunt, ex quibus Spectacula instruuntur, scientia autem deficiunt. Sed & huic materiæ, propter suauiludios nostros, Græco quoque stylo satis fecimus.

Amplissimè eandem materiam tractatam habes supra Tom. 2. non modo ab ipso Auctore libro Latine conscripto de spectaculis, sed & in Adnotationibus nostris, & verò

loqui hic Auctorem de dicto libro de Spectac. non de libro de Corona militis, etiam ante me Rhenanus adnotauit.

C Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI CARTHAGINIENSIS PRESBYTERI, LIBRI DE VIRGINIBVS Velandis Græci, Notulæ, ex eiusdem tituli libro cap. 1.

PROPRIVM iam negotium passus meæ opinionis, Latine quoque ostendam, Virgines nostras velari oportere, ex quo transitum a tatis suæ fecerint; hoc exigere veritatem, cui nemo præscribere potest.

Ex eo quod dicit Auctor Latine quoque, rectè meo iudicio colligit Rhenanus, antea Græcè scriptum fuisse librum eiusdem tituli, De Virginibus velandis; de

qua materia tum Auctor, tum nos latissimè supra Tom. 2. in Adnotat. nostris.

Q. SEPTIMI FLOREN- TIS TERTULLIANI CARTHAGINIENSIS

PRESBYTERI, DE BAPTISMO LIBRI MEN-
tio, ex eiusdem tituli libro cap. 15.

SED circa hæreticos sanè quid custodiendum sit, dignè quis retractet. Ad nos enim aditum est. Hæretici autem nullum habent confortium nostræ disci-
plinæ, quos extraneos utique testatur ipsa ademptio communicationis. Non debet in illis cognoscere quod mihi præceptum est, quia non idem Deus est nobis et illis, nec vultus Christus, id est, idem. Ideoque nec baptismus vnus, quia non idem. Quem quum ritè non habeant, sine dubio non habent; nec capit numerus, quod non habetur ita nec possunt accipere, quia non habent. Sed de isto plenius iam nobis IN GRÆCO digestum est.

His verbis etiam materia præcipua commemoratur libri Græci de Baptismo. Quandoquidem verò in dictum librum de Baptismo Annotat. nostris num. 106. nos hic tractaturos polliciti sumus, quæ sit Tertulliani sententia de Hæreticorum baptismo, cerè negare non possumus id ipsum sensisse quod B. Cyprianus; & fortassis propterea suppressum possit quis dicere hunc libellum, quum per Nicænum Concilium retractata est ea Africanorum quorundam Episcoporum sententia, quemadmodum in Vita B. Cypriani, & in Argumento Concilij Carthaginensis de baptizandis hæreticis, latius deduximus. Nec verò mirandum, si illud paradoxon amplexus sit Tertullianus, quum eodem serè tempore celebratum fuisse videatur Concilium illud sub Agrippino Episcopo Carthaginensi, cu-

ius meminit B. Cyprianus Epist. 71. ad Quintum, quod ipsum quoque & coetaneos Episcopos Africanos in eam pertraxit opinionem. Hoc enim satis indicare videtur ille Epist. 70. ad Ianuar. quum dicit sententiam illam tampridem ab Antecessoribus statutam, & apertius Epist. 73. ad Iubaianum, multos dicens annos intercessisse, ex quo sub Agrippino Episcopi plurimi hoc statuerunt. Atqui inter tempus, quo Tertullianus ante omnem hæresim librum de Baptismo conscripsit, & Africanum primum de hæreticorum baptismo, Concilium Episcoporum 72. quod celebratum fuit anno Domini 255. annos intercessisse citè 50. latius in vita Auctoris nostra comprobatur. Porro ad argumenta pro dicto Paradoxo ab Auctore huius adlegata, responsionem videre erit in nostris Prolegomenis.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI CARTHAGINIENSIS

PRESBYTERI, OPERVM FRAGMENTA
Parænetica.

Q. SEPTIMI FLORENTIS TERTULLIANI,

AD AMICVM PHILOSOPHV M DE NVPTIARVM
angustiis libri, Notula, ex B. Hieronymi epist. 28.
ad Eustochium, & lib. 1. aduersus
Iouinianum.

NT in principio Libelli præfatus sum, me de angustiis Nuptiarum aut nihil omninò, aut parum dicturum; & nunc eadem admoneo; vt si tibi placeat scire, quot molestiis virgo libera, quot vxor adstricta sit, legas Tertullianum ad Amicum Philosophum scribentem, & de Virginitate alios Libellos, & B. Cypriani volumen egregium; & Papæ Damasi super hac re verè ac profa composita, & Ambrosij nostri quæ nuper scripsit ad Sororem, opuscula. Non est huius loci Nuptiarum angustiis describere, & quasi in communibus locis Rhetorico exultare sermone; plenius super hac re contra Heluidium, & in eo libro quem ad Eustochium scripsi, arbitror absolutum. Certè Tertullianus, quum adhuc esset adolecens, lusit in hac materia, & præceptor meus Gregorius Nazianzenus, virginitatem & Nuptias differens, Græcis versibus explicauit.

Hæretici

TERTULLIANI
Cum Annotationibus
PAMELI
A. V.
36.